

Stadsgrundningar och planförändringar

Svensk stadsplanering 1521-1721

Från mitten av 1500-talet till 1700-talets första decennier bedrevs i det svenska riket en stadsplanering som i omfattning saknar motstycke i dåtidens Europa. För att hitta något motsvarande får man gå till de europeiska kolonierna i Sydamerika och Fjärran Östern. I Sverige och Finland grundades en mängd nya städer och fler tillkom i besittningarna på andra sidan Östersjön. I de äldre städerna gjordes omfattande stadsplaneförändringar. Våldiga befästningar kom till. Planer fanns på mycket mer. Ambitionerna var stora – expansionsviljan sträckte sig ända till Nordamerika och Afrikas kuster. Flertalet äldre städer i Sverige och Finland har idag sina grunddrag från denna tid.

Studien vill skapa en helhetsbild av svensk stadsplanering under perioden efter medeltiden fram till stormaktstidens slut, utifrån en kompletterad, breddad och fördjupad kunskap om de enskilda städerna. Den bygger på närmare 340 sammanhållna stadsplaneprojekt med drygt 600 enskilda planer på 175 platser. Men den vill inte bara öka kunskapen utan också vara ett redskap i praktisk kulturmiljövård, samhällsplanering och gestaltande av den yttre miljön.

Stadsplanen – stadens skelett – är en nyckel till förståelsen av stadsmiljön, både som helhet och i dess enskilda delar. Den är det grundläggande elementet och den mest långlivade strukturen. Dess utvecklingsstadier och förändringar är ett av de tydligaste uttrycken för en stads historia.

Hur utvecklades stadsplaneringen under perioden? Vilka åtgärder vidtog man? Hur såg planerna ut? Hur utformades viktiga delar som torg, gator och tomter? Faktorer som påverkade detta? Kartan som viktigt hjälpmedel – uppmätningar, ”spionkartor”, skisser och principförslag, alternativ och revideringar, praktkartor för presentation och som propagandastycken.

